

Reperkusije pornografije u suvremenom društvu

Altea Matika

Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za psihologiju
ORCID: 0000-0001-9745-7696

SAŽETAK

Ključne riječi: adolescenti, odnosi, ovisnost, pornografija

Korištenje pornografijom tijekom godina samo raste, a nedovoljno se govori o mogućim posljedicama tog fenomena. Neki stručnjaci smatraju kako su reperkusije isključivo negativne, dok neki smatraju da gledanje pornografije ima i određenih koristi. Pornografija utječe i pozitivno i negativno na mnoge pojedince. Pozitivni korelati s uporabom pornografije očituju se kao veće seksualno zadovoljstvo, veća količina seksualnog znanja, otvorenost prema novim seksualnim iskustvima, seksualna edukacija te bolja kvaliteta veze kod parova koji zajednički gledaju pornografiju. Za razliku od toga, negativni korelati češća su riskantna seksualna ponašanja, češće namjere verbalne i fizičke seksualne prisile te nezadovoljstvo unutar veze kada se partneri značajno razlikuju u korištenju. Uz to, otkrivena je povezanost problematičnog korištenja pornografijom i promjena na neuralnoj razini koje su nalik promjenama kod ovisnika opojnih supstanci. Naposljetku, ovaj rad analizira dosadašnje nalaze, ističe nedostatke u istraživanjima te se dotiče implikacija za buduća istraživanja kao što su uporaba reprezentativnog uzorka i bolje definiranje konstrukata istraživanja.

ABSTRACT

Keywords: addiction, adolescents, pornography, relationships.

Pornography use over the years keeps rising, while very little is said about possible outcomes of such behavior. Some experts believe that the repercussions are solely negative, while some view pornography through the lens of potential benefits it could bring. Pornography influences many individuals, both in positive and in negative ways. Positive correlations with pornography use are manifested as greater sexual pleasure, greater amount of sexual knowledge, openness to new sexual experiences, sexual education and higher relationship quality in couples that use pornography together. In contrast, negative effects are higher engagement in sexually risky behaviors, changes in neural level in individuals that exhibit problematic pornography use that is similar to those in addicts, intentions of verbal and physical sexual coercion and dissatisfaction in a relationship where partners differ significantly in their pornography use. Finally, this paper considers previous findings, points out shortcomings in previous experiments and talks about implications for future research such as using a representative sample and better definitions of constructs mentioned in the experiments.

UVOD

Gledajući umjetnost kroz povijest, često ćemo naići na prikaze golog ljudskog tijela, kao i erotski sadržaj. Međutim, cilj umjetnina bio je raznolik, a ne samo usmjeren na seksualno pobuđenje gledatelja. No, ljudi su ubrzo shvatili kako je erotski sadržaj profitabilan, na što je veliki utjecaj imao izum tiskarskog stroja u petnaestom stoljeću kojim su se tiskali erotski sadržaji za bogate klijente. Takva inovacija poboljšala je produkciju erotskog i pornografskog sadržaja. Rast pornografije može se povezati s devetnaestim stoljećem kada je šira publika počela koristiti vizualnu pornografiju, odnosno kada ona više nije bila dostupna samo bogatim kolekcionarima. Samim time, distribucija erotskog sadržaja procvjetala je u viktorijansko doba (Binnie i Reavey, 2020). Takvo proširenje distribucije erotskog sadržaja dovelo je do brige o moralu društva te do zakona kao što su Vagrancy Act (1824/1838) i Obscene Publications Act (1857) u Velikoj Britaniji (Byrne i Kelley, 1984). Prvi zakon branio je izlaganje neprimjerenih tisaka, dok je drugi zakon prvi svjetski zakon kojim je prodaja neprimjerenog sadržaja postala prekršajem. Produkcija erotskih filmova počela je gotovo odmah nakon izuma filma u 1895. godini, s time da se na početku prikazivala erotika te potom pornografija (Binnie i Reavey, 2020).

No, koja je razlika između pojmova erotika i pornografija? Takvo pitanje nailazi na neslaganje među autorima. Jedno od objašnjenja definira erotiku kao umjetničko djelo sa seksualnom temom koja je estetski privlačna te prikazuje subjekt kao vrijednog divljenja (Seltzer, 2011). Povijesno, takvi prikazi ne bi eksplicitno prikazivali spolne organe ili spolne činove. Za razliku od toga, pornografiju možemo definirati kao pisanu riječ ili slike (uključujući i filmove) koji su stvoreni prvenstveno za poticanje seksualnog odgovora te zadovoljavanje seksualnih potreba gledatelja i koja se sastoji od izravnog, eksplicitno prikazanog sadržaja (VandenBos, 2020). Dakle, da ukratko navedemo razliku između erotike i pornografije: erotika rijetko prikazuje eksplicitni sadržaj te je usredotočena na hvaljenje i estetiku dok je pornografija eksplicitna i kao cilj prvenstveno ima seksualno uzbuđenje publike. Do ranih 1980-ih godina većina tvrde pornografije bila je dostupna isključivo u kućnom izdanju što je utjecalo na sve koji upotrebljavaju pornografiju jer im je korištenje bilo moguće unutar svog vlastitog doma (Binnie i Reavey, 2020). Zadnji veliki utjecaj na korištenje pornografije imao je izum interneta te njegova široka upotreba kasnih 1990-ih, čime su ljudi mogli još jednostavnije doći do velike količine besplatnog pornografskog sadržaja. Noviji podaci ukazuju na to kako je najveći dobavljač internetske pornografije Pornhub koji ima 115 milijuna posjeta dnevno (Pornhub, 2019). U trenutnoj globalnoj pandemiji, brojevi koje Pornhub (2020) izvještava rastu, moguće zbog karantene koja smanjuje mogućnost upoznavanja novih seksualnih partnera i/ili zbog nuđenja besplatnog premium profila korisnicima tijekom 2020. godine, što je dodatno motiviralo korisnike za služenje pornografijom. Cilj ovog članka dublje je istražiti sadržaj motiva pojedinaca za korištenje pornografskim sadržajem i promotriti korelate uporabe pornografije kod adolescenata, pojedinaca općenito te unutar romantičnih veza. Nadalje, promotrit će se problematična uporaba pornografije, saznati što sve ona uključuje te s kakvim neurološkim promjenama je povezana.

MOTIVACIJA ZA KORIŠTENJE PORNOGRAFIJOM

Prije analize reperkusija pornografije, potrebno je razmotriti što to uopće motivira ljude da se upuste u gledanje pornografskog sadržaja. Seksualno motivirana ponašanja, kao što je uporaba pornografije, često se promatraju kroz prizmu evolucijske teorije. Naime, evolucijska perspektiva (Malamuth, 1996) na korištenje pornografijom gleda kao posljedicu povećanog libida koji je jače izražen kod muškaraca nego kod žena. Smatra se kako je takav povećan libido evolucijski naslijeđen kako bi poticao reprodukciju ljudi i prenošenje vlastitih gena. Teorije seksualnih strategija (Buss i Schmitt, 1993; Schmitt, 2016) mogu se također primijeniti na objašnjenje uporabe pornografije. Služeći se takvim teorijama, dolazimo do ideje kako pornografija može služiti kao zamjena za neobavezni seks što je podržano nalazima koji govore kako većina pornografskih filmova sadrži seksualne scene koje izazivaju psihološka raspoloženja i emocije koje su slične onima izazvanima neobvezatnim odnosima (Hald i Malamuth, 2008).

Promatrajući novije nalaze, istraživanje koje su proveli Burtäverde i suradnici (2021) na studentima psihologije ukazuje na to da postoje četiri dimenzije motiva gledanja pornografije, a to su: poboljšanje seksualne izvedbe, povećan libido, društveni i instrumentalni razlozi te manjak komunikacijskih i emocionalnih vještina. Valja napomenuti kako za društvene i instrumentalne razloge sudionici navode regulaciju negativnih emocija, pritisak vršnjaka, zabavu, glumce koje žele gledati te kao inspiraciju za crtanje aktova. U tom su istraživanju muškarci imali više rezultate u odnosu na žene na svim dimenzijama osim na dimenziji poboljšanja seksualne izvedbe, gdje se rezultati nisu razlikovali. Potencijalno objašnjenje neizraženih razlika u spomenutoj dimenziji krije se u visokoj motiviranosti oba roda za zadržavanjem partnera i stjecanjem vještina s ciljem poboljšanja seksualnog zadovoljstva partnera, a time i povećanja vjerojatnosti zadržavanja partnera. Uz to, po Boies (2002), 83 % muškaraca i 55 % žena izvještava o masturbaciji uz korištenje pornografijom koja, kada završi orgazmom, dovodi do ispuštanja hormona vezanih uz zadovoljstvo i centar za nagrade, kao što su dopamin, serotonin i norepinefrin. To, kao i subjektivan osjećaj ugone proizveden orgazmom, pojedincu služi kao pozitivno potkrepljenje ne samo za masturbaciju već i za služenje pornografijom. Međutim, motivacija za uporabom među pojedincima koji pokazuju uzorke kompulzivne, patološke uporabe pornografije razlikuje se od motivacije kod tipičnih pojedinaca. McDonald i O'Connor (2021) ukazali su na tri teme koje se predstavljaju kao objašnjenja korištenja pornografijom. Te teme su: potraga za „nečime“ koju pojedinci karakteriziraju kao potragu za „nečim specifičnim“ unutar pornografskog sadržaja što ni sami ne mogu artikulirati, pritisak koji dolazi od potiskivanja agresije, ljutnje, mržnje i moći te odvojena ličnost unutar koje pojedinci svoje korištenje pornografije pripisuju odvojenom dijelu sebe. Iako nam ovakva istraživanja pružaju uvid u motivaciju pojedinaca za korištenje pornografijom, njihov nedostatak je u tome što se uzorak ispitanika često sastoji od mlađih sudionika koji češće imaju manje iskustva u seksualnim odnosima od starijih pojedinaca.

ADOLESCENTI I PORNOGRAFIJA

Sada kada znamo što motivira pojedince, razmotrit ćemo korelate uporabe pornografskog sadržaja na one koji su još u procesu razvoja. Prvenstveno, bitno je napomenuti kako adolescenti mogu lako pristupiti internetu. S obzirom na to da otprilike 12 % internetskih stranica sadrži pornografski sadržaj i oni lako mogu naići na nj. Smatra se kako je prosječna dob prvotnog izlaganja takvom sadržaju 11 godina (Weiss, 2019). Uzimajući u obzir to da adolescenti integriraju seksualne scenarije koje vide u pornografskim filmovima u svoje vlastite živote (Rothman i sur., 2015), potrebno je razmotriti korelate takve izloženosti. Mozak adolescenata još uvijek se razvija, recimo prefrontalni korteks se razvija do otprilike 25. godine, a značajan je, između ostalog, za kontrolu impulsa (Lenroot i Giedd, 2006) te oni imaju ograničena iskustva intimnih veza što ih čini posebno ranjivima za negativne korelate pornografskog sadržaja. Naime, u pornografskom sadržaju identificirane su tri česte teme seksualnih scenarija, a to su: objektivizacija, dominacija od strane muškaraca i nasilje (Klaassen i Peter, 2015). Dakle, žene su češće objektivizirane te korištene za zadovoljenje partnerovih potreba, dok su njihove želje nerijetko ignorirane. Uz to, često je prikazana prisila žena te je zanemareno prikazivanje pristanka svih partnera uključenih u seksualne odnose. Gledanje pornografije najvjerojatnije je kod dječaka, pojedinaca koji su u naprednijem stadiju puberteta, adolescenata sa slabijim ili problematičnim obiteljskim odnosima te pojedinaca koji se nalaze visoko na skali traženja uzbuđenja (Beyens i sur., 2015; Peter i Valkenburg, 2016). No, gleda li se isključivo gledanje nasilne ili ponižavajuće pornografije, tada je ona češća kod dječaka koji konzumiraju alkohol, seksualno fotografiraju sebe i imaju prijatelje koji kupuju ili prodaju seksualne usluge, dok je češća kod djevojaka koje puše cigarete te, kao i kod dječaka, imaju prijatelje koji kupuju ili prodaju seksualne usluge (Romito i Beltramini, 2015).

Dakle, kakve onda utjecaje ima uporaba pornografije kod adolescenata? Prvo, korištenje pornografijom u adolescenciji negativno korelira s izvršavanjem akademskih zadataka (Beyens i sur., 2015), čime se potencijalno ograničava budući uspjeh takvih adolescenata. Objašnjenje ovakvog nalaza možemo pronaći u dvjema teorijama – teoriji kognitivne apsorpcije i modelu prijenosa uzbuđenja. Teorija kognitivne apsorpcije (Agarwal i Karahanna, 2000) odnosi se na stanje potpune uključenosti u visoko zadovoljavajuću aktivnost koju prati mašta, za koju se vjeruje da smanjuje važnost drugih zahtjeva, a pojedinac pritom i gubi osjećaj za vrijeme. Do takvog stanja može doći zbog pornografije koja pruža zadovoljstvo korisniku te ga uzbuđuje, čime ostale aktivnosti (kao što je učenje) gube na zanimljivosti. Model prijenosa uzbuđenja, s druge strane, govori o tome kako korištenje pornografije dovodi do seksualnog uzbuđenja koje, osim seksualnih činova, simulira i impulzivna ponašanja, dok umanjuje vjerojatnost za ponašanja koja zahtijevaju veliku količinu pažnje kao što je učenje ili pisanje zadaće (Singer i Singer, 1986). Bitno je napomenuti i kako izloženost seksualno eksplicitnom materijalu utječe na stavove adolescenata o seksu, s time da najviše utječe to koliko pojedinci vjeruju da je prikazani sadržaj realističan (Peter i Valkenburg, 2006). Uz to, ponovljena izloženost adolescenata pornografiji povezana je s ranijim stupanjem u seksualne odnose i permissivnijim stavovima o neobaveznom seksu, no i većoj vjerojatnosti ulaženja u

riskantna seksualna ponašanja (Peter i Valkenburg, 2006). Brown i L'Engle (2009) pokazali su kako je uporaba seksualno eksplicitnih sadržaja povezana i sa sklonošću mladih dječaka seksualnom zlostavljanju.

Nakraju, Grov i suradnici (2011) pokazali su kako kod adolescenata uporabom pornografije dolazi do višeg seksualnog zadovoljstva, višeg životnog zadovoljstva, većeg obujma seksualnog znanja te otvorenosti prema novim seksualnim iskustvima. Kako bi kod tinejdžera došlo do više pozitivnih i manje negativnih efekata, potencijalno se rješenje krije u edukaciji o seksualnosti i seksualnim scenarijima koja bi naglašavala važnost pristanka svih partnera, seksualnu zaštitu te uvažavanje partnera. Također, trebalo bi se upozoriti i na to da se pornografija razlikuje od seksualnih činova u stvarnome životu. Za daljnja istraživanja ove teme preporučuje se usmjerenost na utjecaj vršnjačkog pritiska na gledanje seksualno eksplicitnih sadržaja te na različite tipove pornografije koje sudionici koriste, kao i korištenje reprezentativnim uzorkom s obzirom na to kako je u mnogo istraživanja bilo značajno više djevojka.

PROBLEMATIČNA UPORABA PORNOGRAFIJE

Sve češće pojedinci traže tretmane i pomoć pri nošenju s patološkom uporabom pornografije (Ross i sur., 2012). No, što to zapravo znači i možemo li takvo ponašanje smatrati ovisnošću? Termin problematično korištenje pornografijom (engl. *problematic pornography use*) odnosi se na uzorak uporabe pornografije koji uzrokuje značajan psihološki nemir na osobnoj, odnosnoj, društvenoj, edukacijskoj ili radnoj razini (Sniewski i Farvid, 2020). Međutim, ne možemo govoriti o tome koja količina pornografije uzrokuje nemir jer to ovisi o raznim čimbenicima. Recimo, istraživanja pokazuju kako je religioznost pozitivno povezana s percepcijom sebe kao ovisnika o pornografiji, kao i s anksioznošću uzrokovanom uporabom pornografije (Young-Petersen i Willoughby, 2017). Nadalje, nalazi pokazuju kako je religioznost pozitivno povezana s osjećajima kognitivne disonance koja je u svezi s uporabom pornografije. Posljedično, kognitivna disonanca smatra se primarnim čimbenikom u predviđanju percepcije pojedinca o vlastitoj ovisnosti o pornografiji (MacInnis i Hodson, 2016). Odabir termina „problematično korištenje pornografijom“ umjesto „ovisnost o pornografiji“ u ovome radu namjerna je zbog toga što zasad ovisnost o pornografiji nije uključena u DSM priručnik. Naime, trenutno je ovisnost o kockanju jedina ovisnost nepovezana uz supstance u priručniku DSM-5 (American Psychiatric Association i American Psychiatric Association, 2013).

Dakle, postavlja se pitanje: Stvara li pornografija ovisnost? Ovisnost definiramo kao kroničnu bolest moždanih sklopova za nagradu, pamćenje i motivaciju koja dovodi do karakterističnih bioloških, društvenih, psiholoških i duhovnih manifestacija (American Society of Addiction Medicine, n. d.). Prvo fMRI istraživanje koje se odnosilo isključivo na ovisnost o internetskoj pornografiji bilo je objavljeno tek 2014. godine (Voon i sur., 2014) te je pokazalo kako je ista aktivnost u mozgu vidljiva i kod alkoholičara te kod ovisnika o drogi. Naime, u odnosu na kontrolnu skupinu s pojedincima koji ne gledaju pornografiju, sudionici eksperimentalne skupine koji iskazuju kompulzivno seksualno ponašanje pokazivali su više želje od svidanja

prema seksualno eksplicitnim nagradama što je u skladu s istraživanjima s ovisnicima o alkoholu i drugim opojnim supstancama. Uz to, dulja uporaba, kao i više sati korištenja pornografijom unutar tjedna povezani su s manjim volumenom sive tvari u desnom kaudalnom dijelu mozga (Kühn i Gallinat, 2014). Iako kaudalni dio mozga ima brojne funkcije, promjene u njegovom obujmu asocirane su s brojnim ovisnostima. Istraživanje Wang i suradnika (2013) pokazuje kako je kod pojedinaca koji su gledali mnogo pornografskog sadržaja smanjena povezanost između desnog kaudalnog i lijevog dorsolateralnog prefrontalnog korteksa, što se može zapaziti i kod ovisnika o drogama i igranju igara preko interneta. Suprotno očekivanjima inspiriranim istraživanjima s ovisnicima o drogi, kod sudionika koji često gledaju pornografiju pronađena je manja aktivnost mozga kao reakcija na seksualne slike (Kühn i Gallinat, 2014). Moguće da je tako zbog habituacije do koje dolazi čestim korištenjem eksplicitnim sadržajem te zbog činjenice kako se u istraživanjima prikazuju slike dok pojedinci češće gledaju pornografske filmove koji predstavljaju više fiziološkog i subjektivnog uzbuđenja. Dakle, pojedinci koji često gledaju pornografske sadržaje trebaju intenzivnije vizualne podražaje od pojedinaca koji se rijetko ili uopće ne koriste pornografijom kako bi došlo do reakcije u njihovom mozgu.

Možemo zaključiti kako razna istraživanja podržavaju primjenu modela ovisnosti na problematično korištenje pornografijom. Međutim, treba se uzeti u obzir to kako psihološke posljedice uporabe pornografije nisu povezane samo s uporabom samoj po sebi nego i sa stavovima pojedinca o korištenju pornografijom. Kao pomoć pojedincima koji smatraju da je njihovo gledanje pornografije problematično, preporučuje se kognitivno-bihevioralna terapija koja pokazuje uspjeh pri liječenju raznih ovisnosti (Dermatis i Egelko, 2014) ili mindfulness-based kognitivna terapija (Bowen i sur., 2015) koja se također koristi pri ovisnostima te stavlja naglasak na regulaciju i osvještavanje emocija.

UPORABA PORNOGRAFIJE KOD POJEDINCA

Znajući kakvi su korelati problematičnog korištenja pornografijom i područja u mozgu, postavlja se pitanje o tome kako pornografija utječe na pojedince čije gledanje pornografije ne spada u problematično. No, pri promatranju efekata korištenja pornografijom na pojedinca, moramo uzeti u obzir to kako često dolazi do efekta treće osobe gdje pojedinci pripisuju veći utjecaj pornografije na druge nego na njih same. Taj efekt opisao je Gunther (1995) te ga je raščlanio na dvije glavne komponente. Perceptivna komponenta odnosi se na tendenciju ljudi da procijene kako će pornografski sadržaj imati veći utjecaj na druge nego na njih same, dok se bihevioralna komponenta odnosi na tendenciju ljudi da reagiraju u skladu s tom percepcijom o utjecaju na sebe i na druge. Naime, sukladno tome, i muškarci i žene za sebe prijavljuju više pozitivnih od negativnih efekata korištenja pornografijom (Hald i Malamuth, 2008). Percepcija pozitivnih efekata uporabe pornografije umjereno do visoko korelira s većom uporabom, percepcijom pornografije kao realističnog prikaza seksualnih odnosa, češćom masturbacijom te nižom dobi inicijalnog izlaganja pornografskom sadržaju.

Dakle, koji su to pozitivni efekti koji se javljaju? Primarno, pornografija

može imati edukacijsku svrhu za pojedince koji nemaju druge izvore seksualne edukacije te može funkcionirati kao seksualno uzbuđenje pri masturbaciji (Staley i Prause, 2013). Žene su ponekad zanemarene u istraživanjima o gledanju pornografije zbog toga što su muškarci češće oni koji ju koriste (Hald, 2006), no nalazi na ženama zanimljivi su za shvaćanje pozitivnih efekata pornografije. Naime, služenje pornografijom tijekom masturbacije kod žena povezano je s manjim poteškoćama pri uzbuđenju te pri postizanju orgazma za razliku od žena koje ne gledaju pornografske sadržaje, kao i s većim zadovoljstvom (McNabney i sur., 2020). Iako su takvi nalazi pozitivni, mogući problem do kojega može doći je da se žene, zahvaljujući pornografiji te prikazima seksualnih odnosa gdje žene uvijek dosegnu orgazam, trude dostići cilj (orgazam) pri seksualnim odnosima, čime se stavlja veći pritisak na njih, a manji naglasak na zadovoljstvo tijekom seksualnog čina.

Međutim, nisu sve posljedice pozitivne. Postoje istraživanja (Wright i sur., 2016) koja ukazuju na povezanost uporabe pornografije s korištenjem taktikama verbalne i fizičke seksualne prisile. Recimo, Marshall i suradnici (2021) u svom istraživanju pokazali su kako je učestalost gledanja pornografije pozitivno povezana s namjerama i verbalne i ilegalne prisile kod muškaraca. Na takvu povezanost ne utječe uporaba sama po sebi, već utječu i neke individualne razlike među pojedincima kao što je pobuđenost. Recimo, Bouffard i Miller (2014) u svome istraživanju pokazali su kako je samoprocijenjeno seksualno uzbuđenje pojedinaca povezano s korištenjem taktikama prisile kao što su nagovaranje, laganje ili konzumacija alkohola kako bi imali seksualne odnose s drugima. Za razliku od toga, novija istraživanja (Marshall i sur., 2021) nisu naišla na povezanost između seksualnog uzbuđenja te korištenja taktikama seksualne prinude kod muškaraca, no jesu kod žena. Naime, žene koje su postizale više rezultate na skali seksualnog uzbuđenja češće su se koristile verbalnom prinudom, dok je samokontrola služila kao prediktor namjere ulaska u takvo ponašanje u negativnom smjeru.

No, pornografija ne utječe samo na pojedinca koji se koristi njome. Tylka i Kroon Van Diest (2015) proveli su istraživanje koje je ispitalo žene o uporabi pornografije njihovih bivših partnera te dobili nalaze koji ukazuju na povezanost s interpersonalnom seksualnom objektifikacijom, povećanim nadzorom vlastitog tijela, nižim samopouzdanjem te anksioznošću unutar sadašnje veze kod žena. Vidimo kako je utjecaj pornografije na pojedinca složen, pod utjecajem raznih okolinskih čimbenika te nije isključivo negativan ili pozitivan. Pri istraživanju utjecaja do problema dolazi zbog rijetkog i nezgrapnog definiranja pornografije unutar uputa, ograničenosti istraživanja unutar kojih se ne mogu direktno promatrati posljedice kao što su agresija prema ženama ili prisila na seksualne činove zbog etičkih razloga, kao i društvene poželjnosti pri odgovaranju na pitanja. Nakon razmatranja utjecaja na pojedinca, okrenut ćemo se prema interpersonalnim odnosima te razmotriti utjecaj pornografije na romantične odnose te odnose prema suprotnom spolu.

PORNOGRAFIJA I ROMANTIČNI ODNOSI

Često možemo čuti informacije o razornom utjecaju pornografije na povjerenje u romantičnim odnosima, smanjenu privlačnost prema partneru te smanjenu kvalitetu veze. Međutim, istraživači se razlikuju po nalazima o ovom pitanju. Recimo, Wright i suradnici (2017) u svom istraživanju ukazuju na povezanost gledanja pornografije i smanjenog seksualnog zadovoljstva te zadovoljstva unutar veze, posebno kod muškaraca, te Lambert i suradnici (2012) navode smanjenu odanost vezi koju povezuju s uporabom pornografije. Međutim, pri istraživanju utjecaja pornografije na veze trebalo bi se osvrnuti na kontekste uporabe kao što su podaci o tome gledaju li partneri zajedno pornografiju ili odvojeno te jesu li međusobno otvoreni u razgovoru o korištenju pornografijom ili ju skrivaju. Uzimajući u obzir takve kontekste, istraživanja pokazuju kako je kvaliteta veze u pozitivnoj korelaciji s količinom zajedničke uporabe pornografije kod romantičnih partnera (Kohut i sur., 2018; Willoughby i Leongardt, 2020). Takav rezultat mogao bi biti posljedica toga što zajednička uporaba pruža mogućnosti za učenje o preferencijama partnera te za građenje intimnosti.

Znajući i kako gledanjem pornografije gradimo seksualne scenarije te očekivanja, zajedničko korištenje može utjecati na sličnije scenarije i time veće seksualno zadovoljstvo. Istraživanja ukazuju na to kako je kvaliteta veze veća kada su partneri sličniji u učestalosti gledanja pornografije nego kada se razlikuju (Kohut i sur., 2018). Najveći utjecaj razlika u korištenju pornografijom na seksualno zadovoljstvo romantičnih partnera vidio se kada je jedan partner često gledao pornografiju, dok je drugi gledao rijetko ili ga uopće nije zanimala (Kohut i sur., 2021). Naime, pornografija često prikazuje seksualne odnose koji su nenormativni i ekstremni što može promijeniti seksualne scenarije i očekivanja pojedinca u nerealnom smjeru, time povećavajući mogućnost nezadovoljstva unutar vlastite veze (Willoughby i sur., 2016). Uz to, razlike u gledanju pornografije značajno su povezane s manje pozitivne komunikacije, više odnosne agresije (pogotovo kod muškaraca) i manje stabilnosti veze (Willoughby i sur., 2016). Smatra se kako razlike u korištenju pornografijom utječu na to gledaju li pojedinci koji se manje koriste pornografijom unutar veze na pornografiju kao na narušavanje povjerenja (Butler i Seedall, 2006). Ako je tako, to može imati posljedični utjecaj na zadovoljstvo vezom. Ovakvi nalazi mogu se koristiti i prilikom terapije s parovima, kao i pojedincima koji žele raditi na svome odnosu. Međutim, veliki problem pri istraživanjima utjecaja pornografije unutar romantičnih veza je heteronormativnost te posljedično zanemarivanje homoseksualnih parova i alternativnih zajednica poput poliamorije, čime se smanjuje mogućnost generalizacije nalaza.

ZAKLJUČAK

Posljedice gledanja pornografije kontroverzna su tema unutar zajednice psihologa. Neki smatraju kako pornografija donosi isključivo negativne posljedice, time se izlažući negativnoj pristranosti te zanemarujući potencijalne pozitivne ishode. Drugi se, za razliku od toga, bave pozitivnim posljedicama, kao što je seksualno zadovoljstvo. Pojedinci za sebe češće prijavljuju pozitivne efekte korištenja pornografijom, pod utjecajem efekta treće osobe. Međutim, negativne posljedice itekako postoje. Kod adolescenata one se manifestiraju kao lošiji akademski uspjeh, povećana vjerojatnost ulaska u riskantne seksualne odnose te veći stupanj seksualnog zlostavljanja drugih. S obzirom na predstavljene nalaze, problematično korištenje pornografijom trebalo bi se ponovno razmotriti u sklopu ovisnosti, uzimajući u obzir istraživanja koja ističu sličnosti kognitivnog utjecaja gledanja pornografije te drugih supstanci koje izazivaju ovisnost. No, pornografija je pozitivno povezana s većim seksualnim zadovoljstvom i manjim poteškoćama pri postizanju orgazma kod žena, iako može imati i negativan utjecaj na seksualne odnose s muškarcima. Naime, romantični odnosi u kojima je muškarac gledao pornografiju mogu ostaviti dugoročne posljedice kod žena čak i nakon završetka njihove veze kao što su povezanost s interpersonalnom seksualnom objektifikacijom, povećanim nadzorom vlastitog tijela, nižim samopouzdanjem te anksioznošću unutar sadašnje veze. U romantičnim odnosima, korištenje pornografijom pozitivno je povezano sa zadovoljstvom u vezi te seksualnim zadovoljstvom pri zajedničkoj uporabi dok pokazuje negativne efekte kada samo jedan član veze ulazi u takvo ponašanje. Sve u svemu, pornografija je područje koje ima mjesta za napredak što se tiče istraživanja o potencijalnim reperkusijama. Naglasak bi trebao biti na boljoj definiranosti termina i razlikovanju vrsta pornografskih sadržaja koji se mogu gledati, korištenju reprezentativnim uzorkom, kroskulturalnim i longitudinalnim istraživanjima te smanjenju heteronormativnosti.

LITERATURA

Agarwal, R. i Karahanna, E. (2000). Time flies when you're having fun: Cognitive absorption and beliefs about information technology usage. *MIS Quarterly*, 24, 665-694. <https://doi.org/10.2307/3250951>

American Psychiatric Association i American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5*. American Psychiatric Association.

Beyens, I., Vandenbosch, L. i Eggermont, S. (2015). Early adolescent boys' exposure to Internet pornography: Relationships to pubertal timing, sensation

seeking, and academic performance. *The Journal of Early Adolescence*, 35(8), 1045-1068. <https://doi.org/10.1177/0272431614548069>

Binnie, J. i Reavey, P. (2020). Development and implications of pornography use: a narrative review. *Sexual and Relationship Therapy*, 35(2), 178-194. <https://doi.org/10.1080/14681994.2019.1635250>

Boies, S.C. (2002). University students' uses of and recreations to online sexual information and entertainment: Links to online and offline sexual behavior. *Canadian*

Journal of Human Sexuality, 11, 77-89.

Bouffard, J. A. i Miller, H. A. (2014). The role of sexual arousal and overperception of sexual intent within the decision to engage in sexual coercion. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(11), 1967-1986. <https://doi.org/10.1177/0886260513515950>

Bowen, S., Vieten, C., Witkiewitz, K. i Carroll, H. (2015). A mindfulness-based approach to addiction. U K. W. Brown, J. D. Creswell i R. M. Ryan (ur.), *Handbook of mindfulness: Theory, research, and practice*. (str. 387-404). Guilford Press.

Brown, J. D. i L'Engle, K. L. (2009). X-rated sexual attitudes and behaviors associated with US early adolescents' exposure to sexually explicit media. *Communication Research*, 36, 129-151. <https://doi.org/10.1177/0093650208326465>

Burtäverde, V., Jonason, P. K., Giosan, C. i Ene, C. (2021). Why do people watch porn? An evolutionary perspective on the reasons for pornography consumption. *Evolutionary Psychology*, 19(2), 14747049211028798. <https://doi.org/10.1177/14747049211028798>

Buss, D. M. i Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100, 204-232. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.2.204>

Butler, M. H., i Seedall, R. B. (2006). The attachment relationship in recovery from addiction. Part 1: Relationship mediation. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 13(2-3), 289-315. <https://doi.org/10.1080/10720160600897581>

Byrne, D. i Kelley, K. (1984). U Malamuth, N.M. i Donnerstein, E. (ur.) *Pornography and Sexual Aggression*. (str. 53-82). Academic Press.

American Society of Addiction Medicine. (n. d.). Definition of Addiction. <https://www.asam.org/quality-care/definition-of-addiction>

Dermatis, H. i Egelko, S. (2014). Buddhist mindfulness as an influence in recent empirical CBT approaches to addiction: Convergence with the Alcoholics Anonymous model. *Alcoholism Treatment Quarterly*, 32(2-3), 194-213. <https://doi.org/10.1080/07347324.2014.907012>

Grov, C., Gillespie, B. J., Royce, T. i Lever, J. (2011). Perceived consequences of casual online sexual activities on heterosexual relationships: A U.S. online survey. *Archives of Sexual Behavior*, 40(2), 429-439. <https://doi.org/10.1007/s10508-010-9598-z>

Gunther, A. C. (1995). Overrating the X-rating: The third-person perception and support for censorship of pornography. *Journal of Communication*, 45, 27-38. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1995.tb00712.x>

Hald, G. M. (2006). Gender differences in pornography consumption among young heterosexual Danish adults. *Archives of sexual behavior*, 35(5), 577-585. <https://doi.org/10.1007/s10508-006-9064-0>

Hald, G. M. i Malamuth, N. M. (2008). Self-perceived effects of pornography consumption. *Archives of Sexual Behavior*, 37(4), 614-625. <https://doi.org/10.1007/s10508-007-9212-1>

Klaassen, M. E. i Peter, J. (2015). Gender (in)equality in internet pornography: A content analysis of popular pornographic internet videos. *Journal of Sex Research*, 52(7), 721-735. <https://doi.org/10.1080/00224499.2014.976781>

Kohut, T., Balzarini, R. N., Fisher, W. A. i Campbell, L. (2018). Pornography's associations with open sexual communication and relationship closeness vary as a function of dyadic patterns of pornography use within heterosexual relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 35, 655-676. <https://doi.org/10.1177/0265407517743096>

Kohut T., Dobson K. A., Balzarini R. N., Rogge R. D., Shaw A. M., McNulty J. K., Russell V. M., Fisher W. A. i Campbell L. (2021). But What's Your Partner Up to? Associations Between Relationship Quality and Pornography Use Depend on Contextual Patterns of Use Within the Couple. *Frontiers in Psychology*, 12:661347. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.661347>

Kühn, S. i Gallinat, J. (2014). Brain structure and functional connectivity associated with pornography consumption: the brain on porn. *JAMA Psychiatry*, 71(7), 827-834. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2014.93>

Lambert, N. M., Negash, S., Stillman, T. F., Olmstead, S. B. i Fincham, F. D. (2012). A love that doesn't last: pornography consumption and weakened commitment to one's romantic partner. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 31, 410-438. <https://doi.org/10.1521/jscp.2012.31.4.410>

MacInnis, C. C. i Hodson, G. (2016). Surfing for sexual sin: Relations between religiousness and viewing sexual content online. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 23, 196-210. <https://doi.org/10.1080/10720162.2015.1130000>

Malamuth, N. M. (1996). Sexually explicit media, gender differences and evolutionary theory. *Journal of Communication*, 46, 8-31. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1996.tb01486.x>

Marshall, E., Bouffard, J. A. i Miller, H. (2021). Pornography use and sexual coercion: Examining the mediation effect of sexual arousal. *Sexual Abuse*, 33(5), 552-578. <https://doi.org/10.1177/1079063220931823>

McDonald, M. i O'Connor, J. (2021). 'What are you looking for?': a psychoanalytically oriented qualitative study of men's compulsive use of internet pornography.

- Psychoanalytic Psychotherapy, 35(1), 24-43. <https://doi.org/10.1080/02668734.2021.1910554>
- McNabney, S. M., Hevesi, K. i Rowland, D. L. (2020). Effects of pornography use and demographic parameters on sexual response during masturbation and partnered sex in women. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3130. <https://doi.org/10.3390/ijerph17093130>
- Peter, J. i Valkenburg, P.M. (2006). Adolescents' exposure to sexually explicit material on the Internet. *Communication Research*, 33, 178-204. <https://doi.org/10.1177/0093650205285369>
- Peter, J., i Valkenburg, P. M. (2016). Adolescents and pornography: A review of 20 years of research. *The Journal of Sex Research*, 53(4-5), 509-531. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1143441>
- Pornhub. (2019). Year in Review. <https://www.pornhub.com/insights/2019-year-in-review>
- Pornhub. (2020). Coronavirus insights. <https://www.pornhub.com/insights/corona-virus>
- Romito, P. i Beltramini, L. (2015). Factors associated with exposure to violent or degrading pornography among high school students. *The Journal of School Nursing*, 31(4), 280-290. <https://doi.org/10.1177/1059840514563313>
- Ross, M. W., Månsson, S. A., i Daneback, K. (2012). Prevalence, severity and correlates of problematic sexual Internet use in Swedish men and women. *Archives of Sexual Behavior*, 41(2), 459-466
- Rothman, E. F., Kaczmarsky, C., Burke, N., Jansen, E., i Baughman, A. (2015). 'Without porn ... I wouldn't know half the things I know now': A qualitative study of pornography use among a sample of urban, low-income, black and Hispanic youth. *Journal of Sex Research*, 52(7), 736-746. <https://doi.org/10.1080/00224499.2014.960908>
- Schmitt, D. P. (2016). Fundamentals of human mating strategies. U D. M. Buss (ur.), *The handbook of evolutionary psychology— foundations* (str. 294-317). Wiley.
- Seltzer, Leon. (2011). What Distinguishes Erotica From Pornography? *Psychology Today*. <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/evolution-the-self/201104/what-distinguishes-erotica-pornography>
- Singer, J. L. i Singer, D. G. (1986). Family experiences and television viewing as predictors of imagination, restless, and aggression. *Journal of Social Issues*, 42, 107-124. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1986.tb00245.x>
- Sniewski, L. i Farvid, P. (2020). Hidden in shame: Heterosexual men's experiences of self-perceived problematic pornography use. *Psychology of Men & Masculinities*, 21(2), 201-212. <https://doi.org/10.1037/men0000232>
- Staley, C. i Prause, N. (2013). Erotica viewing effects on intimate relationships and self/partner evaluations. *Archives of Sexual Behavior*, 42(4), 615-624. <https://doi.org/10.1007/s10508-012-0034-4>
- Tylka, T. L. i Kroon Van Diest, A. M. (2015). You looking at her "hot" body may not be "cool" for me: Integrating male partners' pornography use into objectification theory for women. *Psychology of Women Quarterly*, 39(1), 67-84. <https://doi.org/10.1177/0361684314521784>
- VandenBos, G. R. (2007). *APA dictionary of psychology*. American Psychological Association.
- Voon, V., Mole, T. B., Banca, P., Porter, L., Morris, L., Mitchell, S. i Irvine, M. (2014). Neural correlates of sexual cue reactivity in individuals with and without compulsive sexual behaviours. *PLoS One*, 9(7), e102419. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0102419>
- Wang, Y., Zhu, J., Li, Q., Li, W., Wu, N., Zheng, Y. i Wang, W. (2013). Altered fronto-striatal and fronto-cerebellar circuits in heroin-dependent individuals: a resting-state fMRI study. *PLoS One*, 8(3), e58098. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0058098>
- Weiss, R. (28. ožujka 2019.). The prevalence of porn. <https://blogs.psychcentral.com/sex/2013/05/the-prevalence-of-porn/>
- Willoughby, B. J. i Leonhardt, N. D. (2020). Behind closed doors: individual and joint pornography use among romantic couples. *Journal of Sex Research*, 57, 77-99. <https://doi.org/10.1080/00224499.2018.1541440>
- Willoughby, B. J., Carroll, J. S., Busby, D. M. i Brown, C. C. (2016). Differences in pornography use among couples: associations with satisfaction, stability, and relationship processes. *Archives of Sexual Behaviour*, 45, 145-158. <https://doi.org/10.1007/s10508-015-0562-9>
- Wright, P. J., Tokunaga, R. S. i Kraus, A. (2016). A meta-analysis of pornography consumption and actual acts of sexual aggression in general population studies. *Journal of Communication*, 66(1), 183-205. <https://doi.org/10.1111/jcom.12201>
- Wright, P. J., Tokunaga, R. S., Kraus, A. i Klann, E. (2017). Pornography consumption and satisfaction: a meta-analysis. *Human Communication Research*, 43, 315-343. <https://doi.org/10.1111/hcre.12108>
- Young-Petersen, B. i Willoughby, B. J. (2017). The influence of pornography on romantic relationships of emerging adults. U M. Wright (ur.), *Identity, sexuality, and relationships among emerging adults in the digital age* (str. 178-202). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-7909-0.ch076>